

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

- Əziz həmvətənlər!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Mənə böyük etimad göstərmiş, yenidən prezident vəzifəsinə seçmiş doğma xalqıma minnətdaram. Azərbaycan xalqını əmin etmək istəyirəm ki, bundan sonra da doğma xalqıma ləyaqətlə xidmət edəcəyəm, daim Azərbaycanın dövlət maraqlarını müdafiə edəcəyəm.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Ədəbiyyat QAZETİ

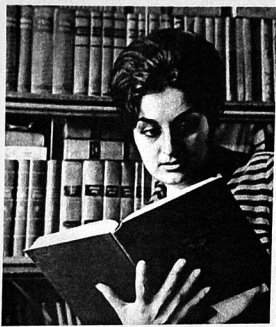
ادبیات گزتی

www.edebiyat-qazeti.com

Cümə, 11 oktyabr 2013-cü il

№ 38 (4893)

1934-cü ildən çıxır Qiyməti 30 qəpik

Oktyabrın 11-i Aida xanım İmanquliyevanın dünyaya gəlişinin 75-ci ildinin ilk günlüdür. Onun çox maraqlı və əhatəli elmi-ədəbi fəaliyyətinin müxtəlif nümunələri bu gün də həvəslə oxunur və əyənir.

Unudulmaz Aida xanım Livan ədibi Mixail Nüaymə-dən bəhs edən "Humanist yazığı" ("ƏQ", 18.03.1988) məqaləsini və orijinaldan çevirdiyi "Qu-qu" saatı ("ƏQ", 10.04.1965) hekayəsini təqdim edirik.

Təhsil Kompleksində görkəmli şərqşünas alim, professor Aida İmanquliyevanın xatirəsi anıldı

Bakıdakı 132-134 nömrəli Təhsil Kompleksində görkəmli şərqşünas alim, pedaqoq, filologiya elmləri doktoru, professor Aida İmanquliyevanın anadım olmasının 74-cü ildönümü münasibətilə tədbir keçirilib. Təhsil Kompleksində AZƏTAC-a bildirmiş ki, əvvəlcə iştirakçılar məktəbin tarix muzeyində alimin həyat və fəaliyyətinə bəhs edən fotoşəkillər və tarixi məlumatlar ilə tanış olmuşlar. Tədbirdə Təhsil Kompleksinin direktoru, əməkdar müəllim Sara Xanlarova Azərbaycan şərqşünasında yeni dövr - ərəb ədəbiyyatının ilk tədqiqatçısı Aida İmanquliyevanın mənaful ömrü yolumdan, elmə, xüsusilə şərqşünası elminə verdiyi böyük töhfələrdən danışmışdır. 1962-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) şərqşünaslıq fakültəsini bitirən Aida İmanquliyeva 1966-cı ildə namizədlik, 1989-cu ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. A.İmanquliyeva Azərbaycan Elmlər Akademiyası Şərqşünaslıq İnstitutunda kiçik elmi işçidən bu elin ocağının direktoru vəzifəsindəki yüksəlmişdir. Elmi-təşkilati fəaliyyətində yüksək itixatlı arşınların kadrlarını hazırlamasında əvəzsiz rolu olan Aida İmanquliyeva dəyərli monoqrafiyaların və çoxsaylı elmi məqalələrin müəllifidir. Aida xanımın atası görkəmli jurnalist, pedaqoq, əməkdar elm xadimi Nəsir İmanquliyevın Azərbaycanın mətbuat tarixində müstəsna xidmətləri olmuşdur. M.İmanquliyev uzun illər "Bakı" və "Baku" axşam qəzetlərinin redaktoru olmuşdur. M. İmanquliyev uzun illər S.Xanlarova Aida xanımın həm də gözəl qadın, ana, həyat yoldaşı olduğunu, Azərbaycan qadınına örnək bir ömür yaşadığını xatırlamışdır. Qeyd edilmişdir ki, bu gün keçirilən tədbir Təhsil Kompleksinin başladığı yeni bir layihənin - "Məşhur məzənlər" layihəsinin də əsasını qoyur. Belə ki, görkəmli alim Aida İmanquliyeva 132 nömrəli orta məktəbi qızıl medalla bitirən məzunlarımızdır. Təhsil Kompleksi bu layihənin ilk tədbirini də məhz Aida İmanquliyevanın doğum günü ərəfəsində həyata keçirir. Layihənin əsas məqsədi məktəblimizə bitirən məşhur məzənlər haqqında tədbirlər təşkil etmək, onların şərəfli həyat yolumun barədə məlumatlar verməkdir ibarətdir. Görkəmli alimin ömrü yolumdan bəhs edən film nümayiş etdirildi. AMEA-nın Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşı, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şəraf Çallılı professor Aida İmanquliyevanın zəngin elmi irsindən, qazandığı elmi nailiyyətlərdən bəhs etdi. Sonra şərəfli alimin xatirəsinə həsr olunmuş ədəbi-bədii kompozisiya nümayiş etdirildi.

Yaddaş

Abu-Maaruf dedi:
- Qulaq as, qulaq as! Bir şey eşidirsənmi?
- Eşidirəm.
- Ne eşidirsən?
- Qu-qu... Bu quşdur, oxuyur, biz ona "qu-qu quşu" deyirik. O, yaddaş bizim yerlərdə gəlir.
Birdən Abu-Maarufun əhvalı dəyişdi. Nə baş verdiyini bilirdi. O dedi:
- Qulaq as, mən sənə "Qu-qu" əhvalatını danışım.
...

- Biri var idi, biri yox idi. Keçmiş zamanlarda bir livanlı və ərəvi var idi. Kişi kəndçi idi və onlar illər illər bir parça qorxu tapıb dolanırdılar. Həttar adlı yeganə oğulları var idi. Qonşularda bir dənə kişi yaşayırdı. Onun da Zümrüd adlı bir qızı var idi. Kəndin bütün adamları deyirdilər ki, Həttar və Zümrüd bir-biri üçün doğmuşlar.
Deyirlər məhəbbətin gözü olmaz. Ancaq bu düz deyil. Məhəbbət hər şeyi görür və hər şey ona gözlə görünür. Məhəbbət həyatın əsasidir. Adam başqısını sevəndə o, sevilənin ancaq yaxşı cəhətlərini görür. İnsan məhəbbətin nə olduğunu dərk etməyə başlayanda isə həyatı dərk edir. Həttar və Zümrüd də

Mixail NÜAYMƏ

"Qu-qu" saat

buğda eksen o, əvəzinə sənə onun quyaqtar. Torpaqda ele bir ətir var ki, sən onu hec bir ətriyaat mağazasından ala bilməzsən.
Mən təmiz bəndə çirkəl qalbdan çox, çirkəl bəndə saf qəlbi sevirdim. Əlbəttə, hamımdan yaxşısı isə təmiz bəndə saf qəlbi bəndədir. Torpaq - saf qəlbdir, eger sən də təmiz olmaq istəyirsənsə, bütün qəlbinlə və varlığını torpağı sev.
Bizim cəmiyyətdə insan insanın qucludur. Yalnız torpaq işi olan kəs azaddır, çünki torpaq insanı istismar və qul etmir.
Torpağın üzərində tikan da, qızıl gül də, buğda da, ayaq da bitir. Torpaq bundan utanmır, ancaq insanlar öz tikənlərindən və əlaqələrindən utanırlar, onlar bir-birlərindən gizlətməyə, aşkar etməməyə çalışırlar. Düzüylə torpaqdan öyrənir!
Mən bir dəfə ilk şəxsle rastlaşdım. Bunların biri pul yığır, digəri isə buğda ekirdi. Aclıq illi idi, çoxtu pul yığmış güdə üstə çökərkən bütün pullarını ekinçiyə təklif edirdi, əvəzinə buğda istəyirdi. Əkinçi isə ona belə dedi: "Sən vaxtilə öz bəhərdən razı idim, mən də öz bəhərdən razıyam".
Sən Abu-Maarufun necə gözəl danışdığını eşitməmişəm. O, bütün bunları xitabət kürsüsündən, təntənəli yığıncaqlarda deyil, tarlada, zəmidə, üzümlikdə danışdı. Onun əlində torpaq əlletir olurdu. Abu-Maaruf da bizim kimi sədəyivər, bizim kimi yeyib-icərdi. Mən onun bizim paltarların geyməsinə çox xoşlaşdım.
Abu-Maarufun xəyalı gözəllərini öndə canlanısa ağılayıram. İndi də gözümün yaş damlası məktubun üzərinə düşür. Qorxuram ki, Abu-Maarufun dediklərini başa düşməyənəm. Çünki sən məhəbbətdən doğan göz yaşlarının nə olduğunu bilməsən, torpağın dilini başa düşmərsən. Abu-Maaruf isə bunları bilirdi.
...

məhəbbət hissirləri keçirməyə başladılar.
1900-cü il idi. Həttarın və Zümrüdüün vaildeyirlər pasxa bayramından sonra onları toqun etmək fikrində idilər. Ele bu günlərdə Fəris Həyber adlı bir livanlı Amerikanın bazir kəndə qayıtdı. Fəris hamıya Qərbin möcüzələrindən danışdı. O, "qu-qu" saatından da danışmağa başladı.
Sən hec ömründə belə saat görməmişəm. Vaxtı qu-qu quşu xəbər verir. Eger saat 12-dirsə, saatın yuxarı hissəsindən olan kiçik qapı açılır, qu-qu quşu çıxır və 12 dəfə "qu-qu" edir. Sonra təzədən yerinə qayıdır və qapı örtülür. Həttar və Zümrüd də bu möcüzəli saat haqqında eşitməmişdilər. Zümrüd heyret içində idi. O, Fəris Həyberin evində asılmış bu saati görməyə can atırdı...
Toy günü Zümrüd öz nişanlısını atıb Fərislə qaçdı.
Həttar təhqir olunmuşdu. O, öz-özünə deyirdi ki, "Utan, Həttar, Fəris kimi bir adam nişanlı alından aldı, səni təhqir etdi, "qu-qu" saatı sənə üstün gəldi. O, hansı ölkədir ki, orada bu cür qəribə şeylər düzəltdilər".
Doğma vətən torpağı onun gözü öndə qaraıdı. Həttar da Amerikağa getdi...
Amerikada Həttar ele ilk günlərdən başa düşdü ki, bu ölkənin açan puldur, həmin açarı malik olmayan və onun əldə etmək üçün çarçımaya şəxs bu ölkədə dolana bilməz. Həttar da bu açarı əldə etmək üçün bütün varlığını qoymağa başladı. Lakin Həttarın qazancı - Amerika möcüzələri ilə tanışlıq oldu, onun sirlərini öyrəndi və "qu-qu" saatını gördü.
Gözəlindən Həttarın qarşısında səadət və qəzənc qapılan açıldı və o, böyük bir ticarət şirkətinin sahibi oldu. Həttarın ilk aldığı şey "qu-qu" saatı oldu. Çox keçmədi ki, o, vətəndə "qu-qu" saatı onun otaqlarından ən böyükdən divandan asılmışdı.
Həttar Amerikağa dönmüşdü, əslisi isə suriyalı olan Alisa adı bir qız evləndi.
...

Abu-Maaruf ölmüşdür. Ancaq o, bizim tarlalarda, üzümliklərdə, evlərimizdə və qəlimizdə yaşayır. Hamı ondan danışır.
Bir dəfə bir yerdə olduğumuz zaman Abu-Maaruf dedi:
- Bax, nə yaxşıdır, qarğa bülbülün səsinə və bülbül qarğarın gücünə hec paxillik etməyin. İnsanlar isə belə deyirlər. Bülbül səsinə malik olanlar qarğa güclülərə, qarğa gücünə malik olanlar isə bülbül səsilərə paxillik edirlər.
Bir birlikdə təbiiylə seyrə danışmışdıq. Birdən

Abu-Maaruf dedi:
- Qulaq as, qulaq as! Bir şey eşidirsənmi?
- Eşidirəm.
- Ne eşidirsən?
- Qu-qu... Bu quşdur, oxuyur, biz ona "qu-qu quşu" deyirik. O, yaddaş bizim yerlərdə gəlir.
Birdən Abu-Maarufun əhvalı dəyişdi. Nə baş verdiyini bilirdi. O dedi:
- Qulaq as, mən sənə "Qu-qu" əhvalatını danışım.
...

Livan yazığı Mixail Nüaymənin (1889-1988) adı təkcə Ərəb Şərqində deyil, onun hədəfəndən çox-çox uzaqlarda da geniş şöhrət qazanmışdır. O, nasir və şair, ədəbiyyatşünas və tənqidçi, dramaturq və publisist kimi məşhurdur. Müasir ərəb ədəbiyyatının formalaşmasında və bu gün dünyəvi ədəbiyyatın inqilabında layiqli yer tutmuşdur Nüaymənin xidməti az olmamışdır.

1895-ci ildə Livanın şimalında Səninin dağının eteyində yerləşən, səfəli Biskintə kəndinin sakinii Yusif Nüaymə 6 yaşlı oğlu Mixail Rus - Fələstinin pravoslav cəmiyyətinin hamilliyi ilə açılmış rus missioner məktəbinə oxumağa verir. Balaca Nüaymə rus dilini ilk dəfə ele bu məktəbdə öyrənir. Sonra isə Nazaret şəhərində həmin cəmiyyətə mənsub olan "Rus müəllimlər seminariyası"nu ("Darulmüəllim ərəbiyusu") müvəffəqiyyətlə bitirir və 1905-ci ildə təhsilini davam etdirərkən üçün Rusiyaya - Poltava şəhərindəki seminariyaya göndərilir. Burada gənc Nüaymə görkəmli rus yazıçılarının həyat və yaradıcılığı ilə yaxından tanış olur. Turgenevin və Dostoyevskinin romanları, Çoxovun hekayələri, Puşkinin və Lermontovun poeziyası, Belinskinin elmi-tənqidi əsərləri, böyük proletar yazığı Qorkinin o, zamankı rus həyatının ən qararlıq guşələrini işıqlandıran kitabları Nüayməyə öz doğma vətəndən esrlərdən bəri hökm sürən etibarli, cəhəlat və dərğunluqlu, vətəninin xarici müdaxiləçilərdən əsl vətəniyyətini, xalqının başına gələn bəlaləarı əsl səbəblərini daha dürüst, aydın başa düşməkdə kömək edir.

Mixail Nüaymənin Poltavadakı təhsil illəri 1905-ci il Birinci rus inqilabının yatalıdır, irticanın son dərecə əzginləşdiyi dövrə təsadüf edir. Təbiət etibarlı çox həssas, humanist olan Nüaymə şahidi olduğu hadisələr ürək ağrısı ilə qarşılayır və istismarçılıq, hakim dairələrin özbaşnalığı və zülmünə qarşı öz etiraz səsinə ucaltmaqdan çəkinmir. Uzaq ərəb ölkələrindən gəlmiş, lakin Rusiyanın əməkçi xalqı ilə ünsiyət bağlanmış Nüaymə oxuduğu seminariyada tez-tez təşkil olunan tələbə yığıncaqlarının və nümayişlərinin feal iştirakçısı olur. Yazığının tələblik xatirələrində bu sətirlər yazılmışdır: "Mənim həyatım bu ölkənin həyatı ilə sıx bağlıdır. Mən özümü onun oğullarından biri hesab edirəm. Mən də onun xalqı kimi, gərn və onun rəhmizsə əyanlarının tələblik təzyiqini hiss edirəm". Tələbə tələbliklərində iştirak ediyinə və qiyam zamanı çar müttəfiyyətinə qarşı əlovlu niyyətlərini gərə Nüaymə bir illiyə seminariyadan xaric edirdi. Bu dövrdə o, inqilabi hadisələrin təsiri altında "Donmuş çay" adlı rus dilində ilk sətirlər yazdı. Həmin sətirlər müəllim Rusiyanı qalın buzlarla buxovlanmış nəhəng bir çayya bənzədir. Məhəbbət çay qışın gəlişini arıdır məhv edəcək bəhərin gəlişini, səbirsizliklə gözləyir. Nikbin sonluqla bitən bu sətirlə Nüaymə Rusiyanın xoşbəxt gələcəyinə əmin olduğunu bildirir.

Biz sənə inanırıq, Rusiya, Qəlbimizdə sənəyən, əlovlu bir inam var. Sənin xoşbəxt günlərin sə salacaq dünyaya, Bütün guşələrini bəzəyəcəkdir bahar!

Maraqlıdır ki, sonralar Nüaymə həmin

şəri ərəbcəyə tərcümə etmiş və şeirin son misralarını öz vətəni Livanın müjədicələ yazmışdır.

Ah, Livan, sənin baharın nə vaxt gələcək! Sənin buzların nə vaxt ərəcəkdir!
Sətiri tərcümə

1911-ci ildə M.Nüaymə seminariyada buraxılış imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verir və vətəninə qayıdır.

Bütün dünyada görkəmli yazığı, tənqidçi, ictimai xadim kimi şöhrət qazanmış, müasir ərəb ədəbiyyatının klassiki sayılan M. Nüaymə Rusiyada keçirdiyi illəri həmişə xüsusi bir səmimiyyətlə xatırlayır, müttəraqçı rus ədəbiyyatının onun istedadlı bir yazığı və tənqidçisi kimi yetişməsinə nə qədər böyük rol oynadığını minnətdarlıqla qeyd edir. O, özünü "Puşkinin, Lermontovun və Turgenevin inca sənətlinin, Qoqolun çox yaşları inqilabında gəlişinin, Tolstoyun cazibəli realizminin, Belinskinin ədəbi ideallarının, Dostoyevskinin ən yüksək insanparvariliyinin" yetişdirməsi hesab edir.

Poltava şəhərində Nüaymə ikinci dəfə 46 ildən sonra, 1956-cı ildə SSRİ Yazıçılar İttifaqının dəvəti ilə Sovet İttifaqında qonaq olduğu zamanı qeyd edir. İndi bu şəhər Nüaymənin yaddaşında həkk olmuş "üstü küleşə örtülü kəç dəxmələrdən, çirkil ensiz döngələrdən, cırcındır geyimlik adamlardan ibarət, aclıq və səfəlat hökm sürən Poltava" deyil. Bu səfəri zamanı Nüaymə Moskva, Leningrad, Kiyev, Volqraq şəhərlərində gəzir. Vətənə qayıtdıqdan sonra o, "Moskvadan və Vaşinqtondan uzaqlarda" adlı məşhur publisistik əsərini yazır.

1962-ci ildə M.Nüaymə Sovet İttifaqının tərkislah uğrunda keçirilən referendumda iştirak etmişdir. Onunla tanış oldum, dostlaşdım. O, öz qəlbinə mənə aqırdı. Dünyanın hər yerində insanlara bir ad qoyur və həmin adla da çağırılır. Ancaq Livan kəndlərində adamlar ləqəbləri ilə çağırmağı sevirlər. Onun adı mənə Tomas idi, amma bu ad onun səhbi haqqında hec bir iş bildirmirdi. Buna görə də adamlar onu "Abu-Maaruf" çağırmağa başladılar. "Abu-Maaruf" - insanda olan bütün müsbət cəhətlərin cəmi təcməkdir: sevgi, dostluq, ədalət, alca-nəqlik, fədakarlıq, iltifat və səl.

Bəli, kəndin sakinləri mister Tomas belə adlandırıldı. Abu-Maarufun məndə gəldiyini bir neçə həftə keçməmişdi ki, hamı onu səmyyəyə başadı. O, bizim yoldaşımız, əzizimiz oldu. Hamı onu nə üçün belə sevdi? Ona görə ki, Abu-Maaruf kəndə qayıtdıqdan sonra hec kəs öz vətəniyə tərk etmədi, hec kəs müjədicələr gəlmədi və kimsə daha belə fikirlərə düşmədi.
Soruşa bilirsiniz ki, Abu-Maaruf buna necə nail oldu? Çox sadə bir üsulla. O, kəndimizi, onun torpağını və səmasını, havasını və su-

Umumdünya konqressinə Livanın nümayəndəsi kimi gəlmişdir.
M.Nüaymə Ərəb Şərqinin demək olar ki, bütün ölkələrini gəzmışdir. Livan həyatının ən təhlükəli və heyecanlı günlərində ərəb ələmlinin əğsaqqal, dünyagərmüş hörmətli ədəbi fəələrlə həmvətənlərinə müjədicələ çıxış etmişdir.
Nüaymə bir neçə Avropa ölkələrini və ABŞ-dəki bezi universitetlərin fəxri doktoru seçilmişdir. O, "Lotos" mükafatının və Hindistanın ən yüksək ədəbiyyat mükafatının laureatıdır.1979-cu ildə Beyrutda YUNESKO xətti ilə M.Nüaymənin anadım olmasının 90 illik yubileyi təntənəli şəkildə qeyd edilmiş və edib Livanın ən ali hökumət orđeni ilə təltif olunmuşdur. Həmin il yazığının şərafinə bir sıra ərəb ölkələrində ədəbiyyat fəstəhli keçirilmişdir.
M.Nüaymənin bədii əsərləri dünya xalqlarının bir çox dillərində, o cümləndən rus, Ukrayna, Azərbaycan dillərində tərcümə olunmuşdur. Görkəmli yazığının həyat və yaradıcılıq yolu Azərbaycan SSR EA Şərqşünaslıq İnstitutunun ərəb filologiyası şöbəsində uzun illərdən fəali xüsusi tədqiq edir.
Humanist yazığı, müttəfəkkir alim Mixail Nüaymənin xatirəsi sovet oxucularına və şərqşünasların üçün həmişə əziz olaraq qalacaqdır.

"Ədəbiyyat və incəsənət", 18 mart 1988

* Kiçik ixtisarla

(Əvvəli 4-cü səh.)

yırdı.

Həttar arvadı Alisanı sevmirdi və buna görə də onun hər bir sözü, tələbi onu əsəbiləşdirirdi. Bu dəfə də o, əsəbi halda qışqırdı:

- Elə mən özüm də dəbdən düşmüş, köhnə adamam. Mən kəndçiyəm. İndi isə ticarətdən başqa heç nədən başım çıxmır. Yalnız bir dil bilərəm, bu da pulun dilidir.

Sonra o, özlüyündə fikirləşdi: "Sən indi kimsən, Həttar? Vaxtilə kəndinizdə sən də bir adam idin, atan, anan səni sevirdi, həmyerlilərin sənə hörmət edirdilər. Bir parça torpağın var idi. Bəs indii kimsən? Bu nəhəng cəhənnəm maşınının kiçik, nəzərə çarpmayan, gərəksiz bir vinti. Burada nəyin sahibi olmusan? Bən bir dil öyrəndin, təzə ölkə ilə tanış oldunmu? Yox! Sən cahilsən, indi sənin nəyin var? Pulun? O pul nə səni, nə sənin valideynlərini, nə Zümrüdü xoşbəxt eləmir".

Həttar Zümrüdü yadına saldı və çox qüssələndi. Görəsən, Zümrüd indi haradadır, necə yaşayır? Belə çətin anlarda Həttar xidmətçi qadının yanına gedərdi. Xidmətçi suriyalı bir qan idi. Neçə illərdən bəri idi ki, Amerikada yaşayırdı. O, Həttanın iztirablarını başa düşür, dərdinə yanır onu doğma övladı kimi əzizləyir, təskinlik verirdi.

Bir gün axşam Həttar öz arvadı və amerikalı dostları ilə birlikdə restoranda oturmuşdu. Xidmətçi Həttara yaxınlaşıb bir məktub verdi və dedi:

- Məktub pəncərənin qarşısında duran qadındandır.

Həttar məktubu açıb oxumağa başladı, rəngi qaçdı. Ayağa qalxıb pəncərənin yanında onu gözləyən qadına yaxınlaşdı. Onlar nə haqda isə danışdılar. Həttar vizit kartoçkasını qadına verdi.

Həttar öz yerinə qayıdanda arvadı və dostları getməyə hazırlaşdılar. Bütün yolu heç kəs danışmadı. Evə çatan kimi arvadı əsəbi halda bildirdi ki, o, daha Həttarla yaşamayacaqdır, dostları da Alisaya haqq qazandırb Həttanın məzəmmət elədilər.

Bu vaxt qapının zəngi çalındı. Həttanın restoranda görüb danışdığı qadın qonaq otağına girdi. Onun əynində ucuz parçadan tikilmiş nimdaş iş paltarları var idi. Alisa qadını görəndə kimi yenə qışqırdı. Həttar daşa dönmüş kimi yerində kiridi. Alisanın qışqırığına xidmətçi qadın Səidə gəldi. Naməlum qadın təəccüb və tələş içərisində Alisaya yaxınlaşdı və ona nə isə demək istədi. Alisa var qüvvəsi ilə onu kənara itələyərək:

- Mənə yaxın durma, əlini mənə vurma, dedi və qonşu otaqda olan amerikalı dostları ilə evdən çıxıb getdi.

Nimdaş paltar geymiş qadının gözləri qaraldı. O, müvazinətini itirib Səidənin qolları arasına düşdü, onlar ikisi də yerə yıxıldı.

Həttar özünü itirmişdi, nə edəcəyini bilmirdi. Budur, bu evdə onun üçün ən əziz adam olan, ona qədim Suriyanı xatırladan Səidə döşəmə üzərinə sərilib hərəkətsiz qalmışdı. Səidənin yanında isə evsiz-eşiksiz, yoxsul bir qadın təqətsiz halda dayanmışdı. Bu qadın vaxtilə öz doğma yurdunda ətirli qızıl gül qəndər incə və sevimli idi. Burada isə o, nə ətrini, nə də rəngini qoruyub saxlaya bilmişdi. Bu qadın indi beş uşaq anasıdır. Onun əri heç yerdə işləmir, əyyaşlıq edir, əlinə pul düşəndə qumar oynayır, ayrı bir məşğuliyyəti yoxdur.

Bəs Alisa kimdir? O, həyatın yaraşığını pozan qərribə bir məxluqdur.

Həttar, bəs sən özün kimsən? Xoşbəxtsənmi? Həttanın gözü qarşısında doğma yurdu canlanmağa başladı. Ona elə gəldi ki, öz vətən torpağında yaşayır, işləyir, oxuyan quşların səsinə eşidir.

O, xəyaldan ayrıldı. Bir tərəfdə ölüm, o biri tərəfdə ümitsizlik gördü. Zəhlə təkən uğultuları yenə onun qulaqlarında səsləndi. Həttara elə gəldi ki, bu şəhər minlərlə çarxı olan böyük bir qüllədir. Çarxlar ağlasığmaz bir sürətlə fırlanır, sənişinləri daşıyır. Bu sənişinlər cahil və avaradırlar, maşın onları hara aparırsa, ora gedirlər. Qüllənin lap başında Həttar böyük bir saat görürdü, saatin yuxarısında nəhəng bir quş "qu-qu, qu-qu" oxuyurdu. Sənişinlər isə pıçılıtlı ilə deyirdilər: "Bu filan saatdır".

Həttar Səidənin hərəkətsiz bədəninə tərəf əyilərək naməlum qadına dedi:

- Zümrüd, mənə kömək et!

Onlar birlikdə Səidəni otaqdan çıxartdılar...

Abu-Maaruf bu yerdə hekayəni dayandırdı. Bir qədər sonra dedi:

- "Qu-qu" saatinin əhvalatı belədir. Bu hekayəni sənə danışan adamın özü isə Həttardır.

Ərəbcədən tərcümə edən:

Aida İMANQULIYEVA

"Ədəbiyyat qəzeti"

("Ədəbiyyat və incəsənət"),

10 aprel 1965-ci il